

БЪЛГАРСКО СПИСАНИЕ ЗА ОБРАЗОВАНИЕ
БРОЙ 1
2014

BULGARIAN JOURNAL OF EDUCATION
VOLUME 1
2014

АНАЛИЗ ВЪРХУ СТРАТЕГИЯТА ЗА РАЗВИТИЕ НА ВИСШЕТО ОБРАЗОВАНИЕ В БЪЛГАРИЯ ЗА ПЕРИОДА 2014-2020 г.

ДИНКО ГОСПОДИНОВ

Dinko Gospodinov. ANALYSIS ON DEVELOPMENT STRATEGY OF HIGHER EDUCATION IN BULGARIA FOR THE PERIOD 2014 – 2020

Abstract. The article is devoted to The strategy for development of higher education in Bulgaria. The strategy, the problems of the higher education that were presented in it and their solutions are being critically analysed.

Ключови думи: стратегия за развитие на висшето образование, висше образование, България

Key words: development strategy of higher education, higher education, Bulgaria

През м. ноември 2013 г. бе публикуван разработеният от Министерството на образованието и науката проект на Стратегия за развитие на висшето образование в България за периода 2014-2020 г. На фона на продължаващите от лятото антиправителствени протести и на започналите впоследствие студентски окупации на сгради на висши училища стратегията остана някак встрани от общественото внимание, дори и в общностите на ВУЗ. При това на фона на съществуващите остри проблеми в сферата на висшето образование, чиито решаване се протака от години. През м. юни 2014 г. стратегията бе одобрена от Министерския съвет и внесена за одобрение в Народното събрание.

Нашата страна отдавна изпитва необходимост от разработването на такава стратегия и би могло да се каже, че подготовката на този документ е твърде закъсняла. Същевременно следва да се отбележи, че липсата на стратегия за развитието на висшето образование е многократно отбелязвано и критикувано в различни документи на ЕС по повод на нереструктурираната система на висшето образование у нас. Съществуват основания да се предположи, че една от основните причини за появата на стратегията е именно изискването и от страна на институции в ЕС.

Първоначално проектът за стратегия беше публикуван за обсъждане през м. ноември 2013 г [5]., а през м. май 2014 г. бе публикуван нейният усъвършенстван вариант [6]. Обект на анализ в тази статия ще бъде вариантът на стратегията от м. май 2014 г. Предварително ще направим уточнение, че използваният в настоящата статия термин „висши училища” е събирателен съобразно смисъла на чл. 17 от ЗВО и се отнася до университетите, специализираните висши училища и самостоятелните колежи.

Стратегията е структуризирана в 8 части: увод, анализ на състоянието на системата на висшето образование, визия за развитието на висшето образование, водещи принципи при изпълнението на стратегията, цели на стратегията, дейности и мерки за постигане на конкретните цели, очаквани резултати от изпълнението на стратегията, стратегически насоки за развитие на висшето образование в периода 2020-2025 г. Веднага прави впечатление, че стратегическият анализ на външната и вътрешната среда на системата на висшето образование (СВО) е заменен с частичен такъв, което засяга само отделни аспекти. Липсата на този анализ несъмнено се е отразило върху качеството на стратегията.

Визията на стратегията [6,с.27] е формулирана много общо и звучи твърде пожелателно. Целта на стратегията е следната [6,с.28]: „Създаване на модерна и ефективна система на висшето образование в центъра на която е човекът с неговите лични качества и интелектуален потенциал и която осигурява качествено, достъпно, почиващо на научни резултати и пазарно ориентирано висше образование”. Ако може да се приеме, че тази формулировка има предвид преместване на центъра на дейността на СВО от преподавателите към студентите, това може да се приветства, в противен случай тя звучи като познат лозунг от времето преди 1989 г. Няма спор, че доста архаичната и неререформирана система на висшето образование в нашата страна се нуждае от модернизирание и чувствително повишаване на нейната ефективност. Въпросът е в какви срокове и по какъв начин в рамката на възможните ресурси това може да се осъществи. За съжаление стратегията не дава отговор на този въпрос.

Също така би могло да се отбележи по отношение на целта на стратегията, че липсват връзки с икономиката и общественото развитие. Това не би следвало да се допуска, защото и досега едно от нещата, за което най-остро се критикува нашата СВО е именно за нейната недостатъчната връзка с икономиката. Изграждането на „модерна и ефективна система на висшето образование” е твърде привлекателна, но също така и прекалено общо формулирана цел, реализирането на която изисква твърде много ресурси и промени в тази система. Ако се изходи от сегашното състояние на системата първият въпрос който възниква е по какъв начин ще бъдат осигурени необходимите

значителни ресурси за изграждането на тази модерна система. В състояние ли е икономиката на нашата страна в рамките на предвидения срок да осигури необходимият финансов ресурс за тази промяна и ако не е в състояние, как той ще бъде осигурен? Предвидените в част VI-та на стратегията насоки и мерки за нейното реализиране също предизвикват доста въпроси относно изпълнимостта на целите точно от гледна точка на необходимите ресурси и равнището на конкретизиране на промените.

Пред стратегията са поставени за реализиране следните конкретни цели [6,с.28]:

- подобряване на достъпа и увеличаване дела на завършилите висше образование (достигане на равнище от 36 % на завършилите висше образование на възраст между 30 и 34 години през 2020 г.);
- съществено повишаване на качеството на висшето образование и на съвместимостта му с европейските системи за висше образование с цел заемане на достойно място в европейското пространство за висше образование;
- изграждане на устойчива и ефективна връзка между висшите училища
 - и пазара на труда, постигане на динамично съответствие между търсенето и предлагането на специалисти с висше образование;
 - стимулиране на научноизследователската дейност във висшите училища и на развитието на иновации, ориентирани към пазарната икономика;
 - модернизация на системата за управление на висшите училища; ясно определяне на видовете висши училища и образователно-квалификационните степени на висшето образование;
 - повишаване на средствата за финансиране на висшето образование и науката и на ефективността на използването им чрез нов модел на финансиране;
 - преодоляване на негативните тенденции в кариерното израстване на преподавателите във висшите училища и стимулиране на най-добрите преподаватели;
 - разширяване и укрепване на мрежата за учене през целия живот; широко приложение на различни електронни форми за дистанционно обучение.

Стимулирането на интереса към висшето образование безспорно е необходимо с оглед на увеличаването на относителния дял на населението с висше образование, както и за развитието на човешкия капитал на нашата страна. Големият проблем в случая е дали да се търси по-висок относителен дял на завършилите висше образование за да достигнем европейската дирек-

тива, или целите на СВО да бъдат ориентирани към реализацията на завършващите студенти и към постигане на по-високо качество на висшето образование.

Същественото повишаване на качеството на образованието и насърчането на студентската и преподавателската мобилност звучат добре като пожелания, но тяхното постигане изисква сериозен финансов ресурс, който не става ясно как ще бъде осигурен, както и извършването на сериозни промени в СВО. Например в нея се изпитва остър недостиг от библиотечно-информационни ресурси, научно-изследователска апаратура, консумативи, средства за финансиране на научно-изследователска и развойна дейност, които са пряко свързани с качеството на образованието. Няма как да се повиши качеството на образованието с празни библиотеки и оскъден абонамент за най-евтините чуждестранни научни списания, с остарели лабораторни зали и без средства за извършването на научно-изследователска работа. За съжаление възможностите за такава работа в нашата страна са далеч под средното равнище дори за новоприетите в ЕС бивши източноевропейски страни.

Преодоляването на съществуващата диспропорция между подготвяните във висшите училища специалисти и потребностите на пазара на труда е крайно необходимо. Стратегията обаче не дава отговора как това ще се постигне, в какви срокове и по какъв начин. Още повече, че в момента съществува явно противоречие между необходимостта от повишаване на относителния дял на лицата, завършващи висше образование и възможностите за тяхната реализация.

Понастоящем НИД във висшите училища е сериозно ограничена от недостатъчното бюджетно финансиране и слабия интерес от страна на икономическите организации. Също така необходимо е да се отчита, че в структурата на фирмите у нас сериозно преобладават ниско технологичните, работещите основно в сферата на услугите и такива с малък персонал. Съществуването на значителен брой ограничители за реализирането на тази подцел изисква много добро разработване на пътищата и средствата за нейното реализиране, което обаче липсва.

Внасянето на промени в управлението на висшите училища, които да засилят ролята на държавата, да допринесат за подобряване на качеството и ефективността на образованието са необходими. Тези промени обаче не бива да се свеждат само до по-ясното определяне на образователно-квалификационните степени и на видовете висши училища.

Шестата цел – повишаване на средствата за финансиране на СВО, на ефективността на финансирането и прилагането на нов модел на финансиране също е крайно необходима и дори значително закъсняла във времето. В тази насока има рядко срещано единодушие измежду специалистите, че е не-

обходимо преминаване в кратки срокове от финансиране основаващо се на броя на записаните студенти към такова, което отчита реализирането на завършилите студенти, качеството на образованието и резултатите от НИД във висшите училища.

В действието на Закона за развитието на академичния състав в Република България и правилника за неговото прилагане има необходимост от внасяне на промени, които да отстранят някои проявили се с течение на времето техни недостатъци. Например не е редно научният ръководител на докторанта да бъде включван в състава на научното жури за защита на докторска дисертация. Той е страна в оценъчния процес – ръководил е дейността на докторанта, и техният съвместен научен продукт – разработената докторска дисертация се оценява от научното жури. Дисертацията е научен продукт не само на докторанта, нейното качество зависи в твърде голяма степен от научния ръководител. Неговото включване в състава на научното жури превръща оценяването донякъде в самооценяване.

Разширяването на възможностите, предлагани от висшите училища за учене през целия живот е необходимост, и тук отново постиженията на нашата страна ни отреждат позиции в дъното измежду страните от ЕС. И при тази подцел отново се проявява хроничният недостатък на стратегията – липсата на конкретика относно пътищата и средствата за нейната реализация.

Прилагането на електронното дистанционно обучение също е безспорна необходимост в съвременните условия. Много висши училища вече са натрупали значителен опит в тази посока. Същевременно електронното дистанционно обучение следва да се разглежда и като алтернатива на все още съществуващия анахронизъм в системата на нашето висше образование – задочното обучение. Впрочем по този въпрос в стратегията няма нищо отбелязано.

Стратегията очертава следните няколко групи проблеми пред СВО у нас [6,с.20]:

- ✓ труден достъп до висше образование на някои социални групи и нисък дял на завършилите висше образование между хората в трудоспособна възраст;
- ✓ трудности пред качеството и съвместимостта на висшето образование с европейската система за висше образование;
- ✓ липса на връзка между висшето образование и потребностите на бизнеса и на публичните институции;
- ✓ недостатъчна връзка между образованието и научните изследвания;

✓ усъвършенстване на системата за управление на висшите училища и мрежата от висши училища, внасяне яснота относно видовете висши училища и при образователно-квалификационните степени;

✓ недостатъци в сега действащия модел на финансиране на системата на висшето образование.

По отношение на изведените основни проблеми можем да направим съпоставка с други изследвания върху състоянието на СВО у нас. Например Б. Борисов посочва понастоящем следните основни проблеми на СВО у нас [1,с.1-22]:

1. Броят на висшите училища.
2. Профилите на висшите училища.
3. Съотношението брой студенти – преподаватели.
4. Качеството на преподавателския състав.
5. Съотношението брой на завършващите средно образование – брой на местата за прием във ВУЗ;
6. Публични разходи за висше образование.
7. Финансиране на научните изследвания във висшето образование.
8. Състоянието на бизнеса и неговите потребности от кадри с висше образование.

В доклада на Световната банка, озаглавен „Укрепване на висшето образование в България” се посочват следните предизвикателства пред него [3,с.3-8]:

- акредитация и осигуряване на качество – слаби критерии за оценяване и акредитация, тромави процедури, недостатъчно участие на външни експерти, проблеми с автономията на НАОА;
- финансиране на висшите училища – недостатъчно финансиране, ограничено отчитане постиженията на висшите училища, липса на стратегически фокус при финансирането;
- управление на висшите училища – ограничен брой деклариран стратегически приоритети в сферата на висшето образование, управление на висшите училища в полза на академичния състав, слаба връзка с външните заинтересовани страни, непрофесионално управление на висшите училища;
- финансиране на висшите училища – недостатъчно финансиране, ограничено отчитане на постиженията на висшите училища, липса на стратегически фокус при финансирането;
- ефективност на висшето образование – наличието на голям брой малки училища.

Съобразно тяхната значимост по отношение на актуалното състояние на СВО у нас може да се приеме съществуването на следните нейни основни

проблеми, които би следвало да бъдат решавани чрез разглежданата стратегия:

- ✓ брой на висшите училища;
- ✓ финансиране на висшите училища;
- ✓ управление на висшите училища;
- ✓ акредитация на висшите училища;
- ✓ качество на висшето образование;
- ✓ научно-изследователска дейност;
- ✓ отношението подготвяни кадри – пазар на труда;
- ✓ връзка висши училища – бизнес.

Брой на висшите училища. Понастоящем регистърът на висшите училища включва 51 такива, като към тях следва да се добавят и по различни данни 14-16 филиала. В стратегията за развитие на висшето образование [5,с.9] се посочва, че тази мрежа от висши училища „надвишава значително средните показатели на редица съпоставими с България страни от ЕС (като население и територия)”. Във връзка с броя на висшите училища у нас Б. Борисов [1,с.1-5]представя убедителни данни, чрез които показва, че и в страни сходни по територия и/или население с нашата като Дания, Белгия, Чехия и Гърция съществуват значителен брой висши училища и изразява мнение, че по този показател нашата страна е съпоставима с тях.

Основното възражение, което се отправя по отношение на броя на висшите училища у нас най-често съдържа три основни аргумента – оскъпяване на финансовата издръжка на СВО, създаване на предпоставки за неоправдано разширяване броя на специалностите и малки преподавателски общности. Безспорно малките висши училища оскъпяват издръжката на СВО, но в случая следва да имаме предвид, че това са преди всичко разходи за административна дейност. Вторият аргумент е значително по-важен. В условията на финансиране на висшите училища, основаващо се върху броя на записаните студенти получаващата държавна субсидия зависи от набраните студенти. Това принуждава тези училища да търсят най-различни възможности за привличане на студенти, често чрез създаване на несвойствени и конюнктурни специалности, без оглед на профила на училището, на преподавателския състав, материална база и потребности на пазара на труда. В повечето от публикациите в които се анализира състоянието на нашата СВО се посочва, че в малките висши училища НИД е по-слаба. И една от причините за това се дължи именно на малките преподавателски общности, в които по-трудно се формират изследователски екипи и съществуват още негативно влияещи психологически бариери.

Финансиране на висшите училища. Равнището на финансиране на нашата СВО е незадоволително и представлява една от най-важните причини за нейното лошо състояние. Данните на НСИ за финансирането на СВО през последните години показват стойности около 0,7-0,8 % от БВП. По данни на Световната банка тези разходи за страните от ЕС са 1,14 % от БВП [3,с.35]. След 2009 г. сериозно е намалена и държавната субсидия за обучението на студентите – от 963 лв на 693 лв. Очевидно е, че съществуващото равнище на финансиране като дял от БВП е незадоволително и са необходими промени. Финансовото състояние на страната обаче и прогнозите за икономическото развитие не генерират очаквания за значими промени поне в следващите няколко години. Поради това в тази насока се оформят два основни въпроса – по какъв начин да се осигурят максималните спрямо съществуващите възможности средства и как те да се използват най-ефективно? Независимо от индикациите, че икономиките на страните от ЕС излизат от кризата едва ли би могло да се предположи, че нашата страна ще навлезе в така необходимият и период на висок растеж на БВП, което би създавало възможности за отделяне на повече средства за висше образование и наука. Очертаващият се период на поредната политическа нестабилност, съществуващото високо равнище на корупция и устойчива дисфункция на държавната администрация и съдебната система ще продължат и в близко бъдеще да бъдат бариера пред нарастването на чуждите инвестиции в нашата страна. Поради това може да се предположи, че в близките години дори и при предприемане на активни стъпки за реформиране на СВО средствата които ще се отделят за нейното финансиране най-вероятно ще се движат в рамките на под 1 % от БВП, което е крайно недостатъчно за справяне с натрупваните с години дефицити. Поради това ще се наложи да се определят направления в СВО, които да бъдат приоритетно финансирани.

Търсенето на по-високи нива на финансиране на СВО е безсмислено, ако не се промени моделът на нейното финансиране. Безспорно моделът за финансиране на СВО е погрешен, защото той насочва активността на висшите училища в неправилна посока. Разбира се тук следва да се посочи и отговорността на държавата, защото размерът на държавната субсидия по отделните професионални направления, както и рамката на приема се определя ежегодно от Министерския съвет. Моделът на финансиране не стимулира висшите училища нито към повишаване на качеството на образованието, нито към отчитане на потребностите на пазара на труда. Дискусионно в случая е само по какъв начин възможно най-бързо и с най-малко сътресения може да се премине към нов модел на финансиране, подходящ за нашите условия.

Управление на висшето образование. Съществуващата нормативна уредба на СВО силно ограничава възможностите за участие на държавата в управлението на висшите училища. Както се посочва по този повод в доклада на Световната банка, „висшите училища се управляват в полза на академичния състав. Според съществуващите законодателни рамки, всички решения на ВУЗ, отнасящи се до академичния живот, управлението на ресурсите, контрола и съответствието са в ръцете на академичния им състав, който е широко представен във всички управляващи и контролни органи на тези институции”[2,с.4].

Констатацията, че държавните висши училища се управляват без достатъчно съобразяване с публичния интерес, а често пъти и в разрез с него е очевидна. За това свидетелствуват ниското качество на образованието и неадекватната структура на специалностите в много висши училища. Независимо от „производството” на безработни доминиращото желание на повечето висши училища е да обучават колкото се може повече студенти с цел усвояването на по-голяма държавна финансова субсидия.

Акредитирането на висшите училища. По отношение на акредитацията съществуват много проблеми и промените тук също са неотложни. Необходима е промяна в критериите за акредитиране с акцент върху реализацията на студентите и качеството на образованието, опростяване на акредитационните процедури, постигането на по-голяма автономност на НАОА.

Качество на висшето образование. При определянето на равнището на конкурентоспособност на СВО на страните от ЕС нашето висше образование обикновено заема незавидното последно място в класациите. Постигането на по-високо качество изисква да се въздейства върху широк комплекс от фактори, като финансирането на образованието, качеството на преподавателския състав, материалната база на висшите училища, мотивацията за учене на студентите и др. Измежду тях има няколко ключови фактори, каквито са финансирането на СВО, задочното обучение, библиотечното осигуряване и профила на специалностите. Проблемът за финансирането на образованието бе разгледан по-горе, затова ще се спрем на останалите фактори.

- *Задочното обучение* въобще не се споменава в стратегията и това е разбираемо, защото то осигурява ниско качество на образованието и няколко пъти след приемането ни в ЕС ЕК изисква неговото премахване. По данни на НСИ през учебната 2013/2014 г. студентите в редовна форма на обучение са 180 795, а в задочна форма – 77 471 или 30 %. Този относителен дял обаче е значително занижен, тъй като в много висши училища редовното обучение всъщност е прикрит вариант на задочното. Например при едно от висшите училища е посочено наличието на „удължено редовно обучение”, означаващо провеждането на учебни занятия в събота и неделя и два пъти по 10

учебни дни на семестър, другаде редовното обучение се припокрива в по-голяма или по-малка степен със задочното. Много висши училища имат значителен студентски контингент в областта на задочното обучение и неговото премахване би застрашило самото им съществуване. Следва да се отбележи и още нещо – много студенти нямат финансова възможност да се обучават в редовна форма на обучение. Изхождайки от всичко това, би следвало в стратегията да се предвиди вариант на решаване на въпроса със задочното обучение като се изхожда от сложността на проблемите в тази област и преплитането на противоречиви интереси.

- *Библиотечно осигуряване на обучението.* Това също е проблем, по който не се говори много и той също не се засяга в стратегията. Поради ограниченото финансиране на СВО през почти целия преходен период библиотечните фондове на повечето висши училища са в много тежко състояние. Изключително рядко се купуват книги за библиотеките, не са малко и тези от тях, в които единствените постъпващи нови книги са подарени от преподавателите. Не са малко учебните дисциплини, по които няма никаква литература и обучението се извършва по записки. Разбира се тази нова форма на старото килийно училище няма как да осигури дори минимално качество на образованието. Литературата на чужд език и чуждоезиковите научни списания остават силно ограничени, което също се отразява върху качеството на висшето образование.

Решаването на проблемите с качеството на висшето образование зависи в много голяма степен от *качеството на средното образование*. Както посочва по този повод Б. Борисов, без подобряване на качеството на средното образование не е възможно да се подобри и това на висшето образование [1, с.13-16]. В средното образование безплатните учебници се осигуряват до VII-ми клас включително. През последното десетилетие в системата на нашето средно образование възникна едно ново явление – учене без учебници. Различни изследвания показват, че много малко от учениците учещи в гимназиалната училищна степен и преди всичко в XI-ти и XII-ти клас имат учебници. Съществуват цели класове без нито един учебник. Във висшето образование отдавна навлязоха ученици, които след VII-ми клас никога не са учили от учебници.

Силно девалвиращ качеството на средното образование фактор е системата на финансиране на училищата с делегираните бюджети. При нея, подобно на финансирането на висшето образование училищата получават държавна субсидия на брой записани ученици, без да се отчитат постиженията в тяхната работа. Това стимулира училищата към набирането на максимален ученически контингент и неговото задържане без отчитане на техните образователни постижения и това допълнително допринесе за влошаване на ка-

чеството на образованието. Например много ученици завършват средно образование с недобра подготовка по български език и това принуди някои факултети в СУ „Св.Климент Охридски” да въведат в първи курс обучение по български език с цел компенсиранието на пропуските в обучението.

В същата насока е и проблемът за *съотношението между броя на завършващите ученици и местата за прием във висшите училища*. У нас се оформи устойчива тенденция за надхвърляне броя на завършващите средно образование ученици от местата за прием във висшите училища. Например за 2014 г. броят на завършващите средно образование ученици е 53 241, а планираните места за прием са 71 480 [1,с.14]. По този начин на практика се елиминира селективната функция на образованието и се дава възможност на посредствени ученици да бъдат приемани за студенти. За обяснение на това обстоятелство донякъде може да послужи тиражираната от някои представители на МОН идея за т.н. „широк вход на висшето образование и тесен изход”. За това, че входът на висшите училища става все по широк не е необходимо да се убеждаваме, тесният изход не се наблюдава нито в практиката, нито в нормативната уредба на СВО, само качеството на висшето образование си остава далеч от необходимото. Повече от ясно, е че привеждането на броя на местата за прием във висшите училища съобразно намаляващия ученически контингент ще доведе до закриване или преобразуване на неконкурентните висши училища, което ще засегне много интереси. Но също така повече от ясно е, че отлагането на това решение допринася единствено за изкуствено удължаване живота на някои висши училища, които предлагат образователен продукт с ниско качество и това не отговаря нито на публичните интереси, нито на тези на студентите.

Качеството на висшето образование зависи и от мотивацията на студентите за учене, а тя – от *шансовете за реализация* след завършване на обучението по съответната специалност. Не е възможно да очакваме висока учебна мотивация у младите хора, обучаващи се в специалности с малки шансове за трудова реализация.

Отношението подготвяни кадри – пазар на труда. Структурата на подготвяните специалисти във висшите училища сериозно се разминава с търсенето на пазара на труда. Прекалено голяма част от студентите се обучават в образователно-професионалните направления икономика, администрация и управление. В Одитния доклад на Сметната палата се посочва, че програмният капацитет за обучение на всички висши училища у нас е 333 967 студенти и докторанти, а само по образователно-професионалните направления икономика и администрация и управление той е 95 411 студенти и докторанти, или 28,6 % от общия капацитет [4,с.21]. В Стратегията за развитие на висшето образование се отбелязва, че относителният дял на студентите

по обществени науки, икономика и право в нашата СВО е 41 %, докато за страните от ЕС той е средно 34 % [5,с.37]. Освен това съществуват много специалности, които трудно биха осигурили трудова реализация на студентите, обучаващи се в тях. Пак в Одитния доклад на Сметната палата се казва, че 46 % от завършилите студенти работят на длъжност, която не изисква висше образование [4,с.60]. Други изследвания, проведени в периода 2012-2013 г. показват, че само около 30 % от завършилите студенти работят по специалността, по която са се обучавали във висшите училища.

В стратегията не е отделено внимание и на още един проблем – подготовката на специалисти в техническите висши училища. В периода след 2010 г. започна да се очертава недостиг на специалисти от инженерните специалности, като най-остро той е изразен при ИТ сектора. Една от причините за това е ниският относителен дял на студентите, които се обучават в тези училища. По данни на НСИ за учебната 2013/2014 г. относителният дял на студентите от ОКС професионален бакалавър, бакалавър и магистър в техническите специалности е 18,4 %, докато мнозина специалисти считат, че той следва да бъде около 30 %. Ако изходим от доста широко обсъжданите напоследък идеи за реиндустриализация на нашата икономика, то нейното реализиране изисква значително повишаване на броя на студентите, обучаващи се технически висши училища и превръщане на висшето техническо образование в приоритетно за СВО.

Връзки висше образование – бизнес. В анализа си за състоянието на нашата СВО Б. Борисов приема, не без основание, че съществуващите в момента икономически организации не могат в момента да формулират изисквания към бизнеса, понеже преобладаващата част от тях са малки, с персонал под 10 работници и/или служители, преобладаващата част от тях работят в сферата на услугите и са ниско технологични [1,с.21-22]. Това навярно е така, но и в нашата икономика има високотехнологични организации, като тези от ИТ сектора, който се развива най-динамично. В момента дефицитът на специалисти в тази сектор се оценява между 2500 - 5000 д., а за 2015 г. експерти прогнозира недостиг от още около 20 000 д. [7,с.1]. Липсата на подготвени специалисти например е принудила една от големите фирми в сектора – “Телерик” да създаде известната „Академия на Телерик” с цел подготовката на необходимите кадри. С преодоляване на недостига на кадри през 2013 г. в този сектор стартира и друг проект – създаването на Софтуерен университет (СофтУни). Независимо от това, че проблемът с дефицита в ИТ сектора е поставян многократно и дори бяха създадени комисии по образованието към БАИТ и БАСКОМ тези проблеми в стратегията въобще не са поставени.

Действително през преходния период индустриалното производство в нашата страна пострада значително. Някои промишлени сектори бяха ликви-

дирани, други силно ограничиха своето производство. Поради това е необходимо подготовката на специалисти да бъде обвързана с потребностите на съществуващите промишлени предприятия, с плановете им за развитие и с възможностите за привличане на чужди инвеститори.

В заключение може да се каже, че разработената от МОН Стратегия за развитие на висшето образование е далеч от изискванията за такъв документ. В него нито достатъчно добре са открити реалните проблеми на нашата СВО, нито са очертани реалистични цели и пътища за тяхното постигане. За компенсация на това, можем да отчетем пред международните институции, че вече имаме стратегия за висшето образование.

И какво от това ?

ЛИТЕРАТУРА

1. Борисов, Б. Висшето образование в България. Митове и реалност. -<http://www.abv-alternativa.bg/news-article/vissheto-obrazovanie-v-blgarija-mitove-i-realnost-240.html>
2. Николов, А. Финансиране на висшето образование. Институт за пазарна икономика, април 2013. -http://ime.bg/var/images/higher_education_funding.pdf
3. Световна банка 2013 г.: Укрепване на висшето образование в България: възможности за подобряване моделите на управление, осигуряване на качеството и финансиране на висшето образование. -http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/WDSP/IB/2013/06/10/000356161_20130610115054/Rendered/PDF/702800v20Box377334B00PUBLIC00BULGARIAN.pdf
4. Одитен доклад за извършен одит на изпълнението на реализацията на завършилите висше образование на пазара на труда за периода 01.01.2009 – 31.12.2012 г. Сметна палата, м. септември, 2013 г.
5. Стратегия за развитието на висшето образование в Република България за периода 2014-2020 г. Ноември, 2013 г.
6. Стратегия за развитието на висшето образование в Република България за периода 2014-2020 г. Май, 2014 г.
7. Стратегически изисквания на софтуерната индустрия за реформа на образователната система. БАСКОМ, БАИТ, 2012 г.
8. Закон за висшето образование.

доц.д-р Динко Господинов
СУ „Св.Климент Охридски”,
Факултет по педагогика